

2013: Jaar van de Boerderij

Tien jaar na '2003 Jaar van de Boerderij' besteedt Agrarisch Erfgoed Nederland via www.boerderij2013.nl weer extra aandacht aan de historische boerderij. Ook op Goeree-Overflakkee is er nog een aantal boerderijen die een "belangrijke bijdrage leveren aan de kwaliteit van het landschap en de regionale identiteit van het landelijk gebied". Maandelijks zal er in Eilanden-Nieuws een boerderij voor het voetlicht worden gehaald. Onze medewerker Kees van Rixoord beschrijft de boerderij en spreekt met de bewoners. Vandaag deel 2.

Deuren open tijdens Kijk bij de Boer op 1 april

De Nagtegaal, een van de oudste boerderijen van Flakkee

DIRKSLAND - Met een woonhuis uit 1651 en schuren uit 1892, 1968, 1985 en 2011 biedt De Nagtegaal een mooi beeld van de ontwikkelingen op het gebied van het boerenbedrijf op Goeree-Overflakkee. Een beeld waarvan iedereen kennis kan nemen tijdens Kijk bij de Boer op 1 april. De Nagtegaal is een van de acht deelnemende agrarische bedrijven aan dit publieksevenement. Ook de molens van Herkingen en Achthuizen zijn open. Van 10.00 tot 16.00 uur is er van alles te doen en te zien. Het is de derde editie van Kijk bij de Boer.

Door Kees van Rixoord

Boerderij De Nagtegaal ligt, aan het eind van een lange oprijlaan,

in de polder Sint Elisabeth. Officieel wonen de bewoners - de familie Warnaer - in Dirksland. Maar Herkingen ligt veel dichterbij en het telefoonnummer verwijst ook naar die plaats. Om het nog ingewikkelder te maken: vroeger, tot 1966, behoorde de boerderij tot de gemeente Melissant.

Sint Elisabeth

De polder Sint Elisabeth dateert van begin zestiende eeuw. Het ingepolderde gorzenland ligt tussen de vijftiende-eeuwse polders Dirksland en Oud Herkingen. Op de plaats waar voorheen een aftakking van de Grevelingen liep: Het Breed. Van die waterloop zijn nog enkele restanten zichtbaar in het land rond De Nagtegaal: de kreken Klaasjeswater en Paardengat. Iets verderop ligt nog zo'n kreek. Dat is de Brede Gooij.

Al jaren is er het plan om deze drie kreken met elkaar te verbinden, zodat een aaneengesloten natuurgebied ontstaat. Dit in het kader van de Ecologische Hoofdstructuur, die onder het vorige kabinet even buiten beeld verdween, maar onder Rutte 2 weer terug is op de politieke agenda. De Nagtegaal is de missing link tussen de drie kreken. Realisering van de Ecologische Hoofdstructuur op Flakkee zou betekenen dat boer Jan Pieter Warnaer ruim veertig hectare van zijn grond moet prijsgeven. Hij verwacht niet dat het op korte termijn zal gebeuren. "Het plan is door het kabinet wel uit de ijskast gehaald, maar er is toch geen geld."

Brakke kwel

Warnaer ziet niets in het plan. De argumenten die de plannenmakers gebruiken, kloppen niet, vindt hij. Vanwege brakke kwel zou het rond De Nagtegaal gaan om min-

der geschikte landbouwgrond, die beter kan dienen als natuurgebied en waterberging. Onzin, vindt Warnaer. De grond is goed en het 129 hectare tellende akkerbouwbedrijf is gezond. "Ja, het water in de sloten is brak. Maar ik kan het land zonder problemen beregenen, soms met een wat langere toevoerslang." Daar komt nog bij dat waterberging niet voor de hand ligt op de 43 hectaren van Warnaer. "Die grond vormt het hoogste punt van de polder."

Op de zijgevel van De Nagtegaal staat het jaartal 1651. Dat betekent dat dit een van de oudste boerderijen van Flakkee is. De oudste, uit 1634, staat aan de Vroonweg in Middelharnis. Mogelijk gaat de geschiedenis van De Nagtegaal echter verder terug dan 1651. In 1632 kocht ambachtsheer Adriaan Breeman namelijk een hofstede op die plaats van de Grafelijkheid van Holland. Die heette niet De Nagtegaal, maar Goutswaert.

Dubbele functie?

De Nagtegaal is een Flakkeese dwarshuisboerderij: het woonhuis staat dwars op de schuur, in een T-vorm. De schuur is gebouwd aan het eind van de negentiende eeuw. Het is niet helemaal zeker of er in de zeventiende eeuw ook al een schuur was. Er is namelijk een theorie dat de woning niet is gebouwd als boerenhuis, maar als veerhuis. Toch zou er ook dan een boerenschuur hebben kunnen staan. Volgens kenner Gerbrand Hoek is het immers niet aannemelijk dat een veerman in deze dunbevolkte regio kon rondkomen van veergelden. Aanvulling van zijn inkomen met behulp van agrarische activiteiten lag dan voor de hand. Mogelijk heeft De Nagtegaal dus ooit een dubbele functie gehad.

Voor de theorie van het veerhuis bestaat echter geen bewijs. Zeker is dat er veerverbindingen waren tussen Herkingen en Zeeland. In het boek 'Overzetveren in Zeeland' van G.F. Sandberg (Middelburg 1970) staat dat er veren voeren naar Herkingen vanuit Bommenede (later Nieuw-Bommenede), Sirjansland/Oosterland en Bruinisse. Het rijksvaar Bruinisse-Herkingen werd in 1877 opgeheven. Het ligt voor de hand dat er ooit een veerhuis is geweest in Herkingen. Wellicht ging het om de woning van de veerschipper, maar het kan ook een herberg zijn geweest. Een veerhuis was nodig voor wachtende passagiers en de tijdelijke plaatsing van goederen.

Maar of De Nagtegaal deze functie ooit, toen de kreek nog breder was, vervulde is dus niet te bewijzen. "Hier zou de mogelijkheid tot overnachting zijn geweest, maar het staat nergens", zegt Jan Pieter Warnaer. "Mijn buurman had het er wel eens over. Maar ook hij heeft het niet meegemaakt dat hier een veerhuis was."

Jachtpartij

Zolang het bewijs niet uit de archieven tevoorschijn komt, blijft het een mooi verhaal. Er is nog zo'n verhaal. "Ergens in de negentiende eeuw zou hier een moord zijn gepleegd na een jachtpartij. Na het jagen dronken men wat. Een van de jagers trok een laken over zich heen en speelde voor spook. Hij kwam aan zijn eind toen een ander op hem schoot", vertelt Warnaer, die ook voor dit verhaal of gerucht geen bewijs heeft. "Misschien staat het in een oude krant..."

Over zes jaar is De Nagtegaal tweehonderd jaar in handen van de familie Warnaer. De boerderij kwam in 1819 voor de helft in bezit van een

de zeventiende eeuw was een verre voorvader van Jan Pieter stadhouders van de baljuw in Brielle. Een andere voorvader was ontvanger der belastingen. Hoe en waarom de familie overstapte naar het agrarische bedrijf, is niet bekend. Latere Warnaers manifesteerden zich ook als polderbestuurder. Een van hen staat vermeld op de gevelsteen van de poldermolen te Dirksland.

Jan Pieter kwam twintig jaar geleden van school en werkt sindsdien als boer. Hij en zijn vrouw Marianne, die - heel toevallig - is geboren op boerderij De Nagtegaal in Nieuwe-Tonge, moesten de woning eerst ingrijpend verbouwen voordat ze er in 1995 gingen wonen. "Een complete renovatie. Het huis had zeven jaar leeg gestaan en er waren vrijwel geen voorzieningen in. Het dak is vernieuwd. Er zijn cv en vloerverwarming gekomen en een badkamer. Nieuwe kozijnen. We hebben de zolder, voorheen een graanzolder, aangepakt. En de muren afgebijkt en opnieuw gestuct. Binnen had tijdens de Watersnoodramp een meter water gestaan. Dat doet geen goed aan de muren. De verf bleef eraf bladderen door al dat zout."

Bakhuis

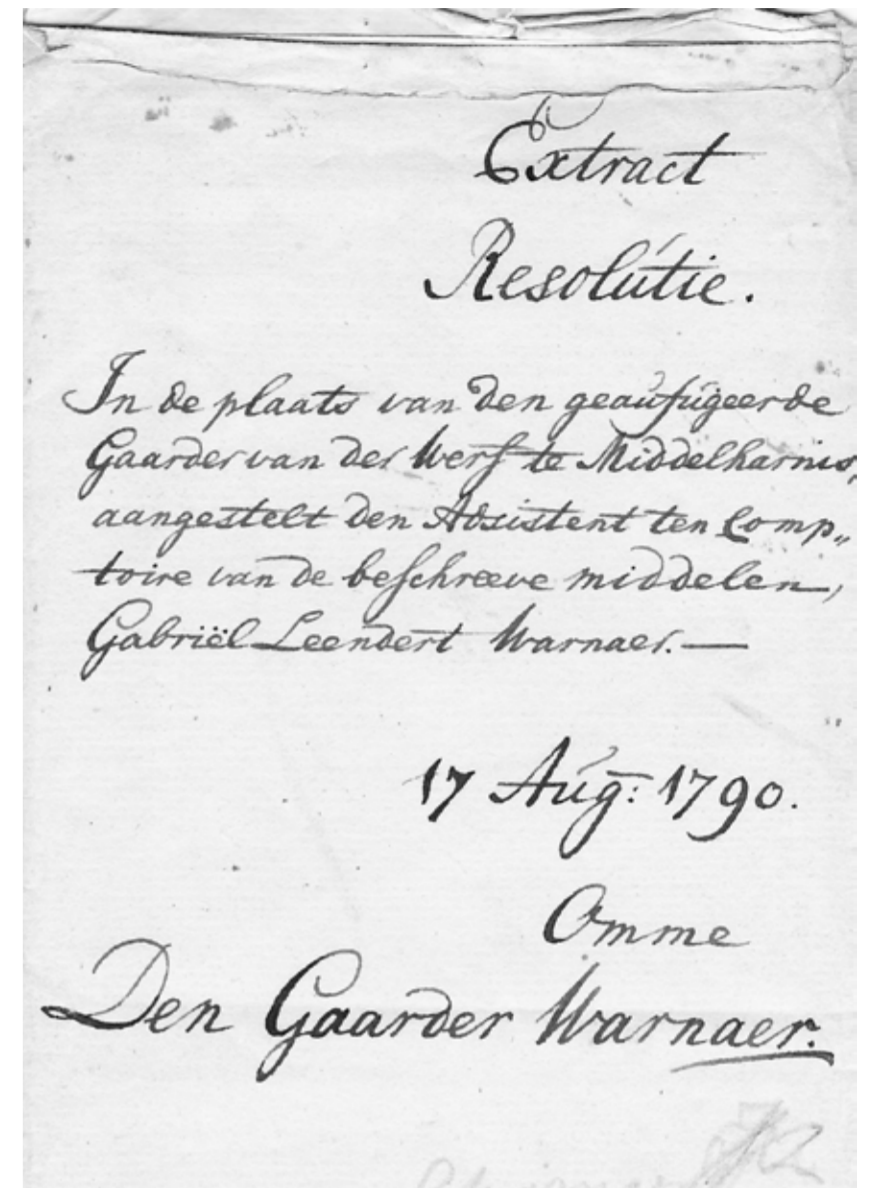
Origineel zijn nog de bovenramen, het balkenplafond en de muurankers. In de keuken hangt een tegeltje met de afbeelding van een tulip uit de zeventiende eeuw. Het bakhuis, op het laatste bouwval, is tijdens de renovatie van De Nagtegaal gesloopt. Terugblikkend vinden Jan Pieter en Marianne het wel jammer dat het bakhuis er niet meer is. Het zou het authentieke plaatje nog wat completer maken.

Het bedrijf is al sinds jaar en dag een echt akkerbouwbedrijf. Vroeger was er ook wel vee - op het laatste alleen nog wat koeien voor de slacht - maar nu

draait alles om de boerderij om aardappels, suikerbieten, tarwe, graszaad en kapucijners (voor de conservenindustrie). "De grond ligt sinds de ruilverkaveling rond de boerderij. Op een klein stukje in de polder Dirksland na. 129 hectare is op dit moment voor een eenmansbedrijf voldoende." In 1819 telde het bedrijf 70 gemeten (circa 35 hectare). Voor de laatste splitsing ging het in totaal om 240 hectare.

Voor het voetlicht bij KijkbijdeBoer

Wie de sfeer eens wil proeven, moet op 1 april zeker de lange oprijlaan af fietsen. Of vanaf het terrein van aardappelhandel Tuinstra (Molendijk, Herkingen) in de huifkar stappen om een rondje KijkbijdeBoer te doen. Jan Pieter Warnaer: "Kijk bij de Boer is een prima initiatief om de landbouw op Goeree-Overflakkee eens voor het voetlicht te brengen. Negentig procent van de mensen weet niet wat er op een boerderij gebeurt. Nu kunnen ze het zien. En bij De Nagtegaal zal ik het toelichten en de machines tonen. Ook zal ik laten zien hoe het bedrijf gegroeid is; elke generatie heeft er een schuur bij gebouwd." Rethorica, dat over twee jaar vijfhonderd jaar bestaat, presenteert zich tijdens KijkbijdeBoer bij de boerderij, evenals de Agrarische Jongeren. Kinderen kunnen paaseieren zoeken rond De Nagtegaal.

Een Warnaer was belastinggaarder (1790).

De boerderij in 1910 met broers en zussen van de grootvader van Jan Pieter Warnaer.

De Nagtegaal rond 1900 met de overgrootvader en -moeder van Pieter Warnaer. In de bokkenwagen zijn opa.